

Karrierkövetés, intézmény-megítélés és -rangsorolás

Csapóné Riskó Tünde

Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum
csapone@helios.date.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A munkaerőpiac elkezdte differenciálni a felsőoktatási intézmények által kibocsátott diplomák értékét. A pályaválasztás előtt álló fiatalok intézményválasztását nagymértékben befolyásolja az egyes diplomák munkaerőpiaci megítélése. A felsőoktatási intézményeknek nagyon fontos feladata a végzett hallgatók rendszeres karrierkövetése. A tőlük és a munkaadói szférától kapott visszajelzések, tapasztalatok alapján a felsőoktatási intézmények oktatási tevékenységüket az aktuális munkaerőpiaci igényekhez igazíthatják. A végzett hallgatók karrierkövetése nem rendelkezik még nagy hagyományokkal Magyarországon. Néhány felsőoktatási intézményben rendszeresen vizsgálják a végzett hallgatók munkaerőpiaci helyzetét, de a legtöbb felsőoktatási intézményben még nem. Történt országos szintű felmérés is már, amely Magyarország csaknem összes felsőoktatási intézményének végzettjeit felölelte és a szándék is megvan ezen felmérés folytatására. Jelen tanulmány célja bemutatni néhány intézményi szintű és országos kezdeményezést a végzett hallgatók karrierkövetésére vonatkozóan.

Kulcsszavak: felsőoktatás, munkaerőpiac, karrierkövetés

SUMMARY

The labour market started to make a difference between the diplomas issued by higher educational institutions. The decision of prospective students considerably depends on the labour market value of a certain diploma. Career monitoring of graduates is a very important task of higher educational institutions. Feedback and experiences from the graduates and the employers are valuable sources of information for the institutions to shape their teaching activities in order to meet the actual demand of the labour market. Career monitoring of graduates is not a common activity at present in Hungary. Some institutions regularly monitor the labour market position of their graduates, but unfortunately most institutions do not invest time or manpower in such activities. A country level study has already been introduced that included almost all the higher educational institutions in Hungary. This study, coordinated by the Hungarian Ministry of Education, appears ready to be continued. The aim of this study is to introduce some institutional and country level initiatives of career monitoring.

Keywords: higher education, labour market, career monitoring

Az oktatási intézmények hatékonyságának tényleges mérése tulajdonképpen csak utólag, a végzettek elhelyezkedése után következhet be, mikor is a munkáltatók, a munkatársak és a diplomás munkavállalók együttesen adnak számot a beilleszkedés tapasztalatairól. Ezáltal minősítik a diplomák értékét, illetve az intézmények tájékoztató instrukciókat kaphatnak fejlesztési munkálataikhoz.

Ez a fajta vizsgálat még nem általános, de már folynak próbálkozások (Vámos, 2002). Polónyi (2003) is megerősíti tanulmányában, hogy **a diplomások elhelyezkedésének és munkapiaci helyzetének vizsgálata új keletű a hazai oktatáspolitikai elemzések területén.** Az első ilyen elemzések néhány éve láttak napvilágot.

Az UnivPRESS-ranking© készítői is hangsúlyozzák a **munkaerőpiaci visszajelzések fontosságát.** A felhasználók ezen kiemelten lényeges csoportjával az intézményesült kapcsolatok még csak most épülnek ki. Kiemelik a karrierkövetés jelentőségét és a felhasználói szféra képviselőivel, elsősorban a kamarákkal, munkaügyi központokkal, regionális intézményekkel való tartalmi munkában megnyilvánuló partnerség kialakítását (UnivPRESS-ranking©, 2002).

Emőkey (2001) élesen bírálja írásában a több évtizede kialakult mezőgazdasági képzési rendszert. Hangsúlyozza, hogy a tartalmi struktúrát, a tanítandó tananyagot főnről előíró, bemeneti szabályozású, a szakmai étellel, a valóságos szakmai problémahelyzetekkel és problémákkal kapcsolatban nem lévő szakmai képzés megérett a változtatásra. Vagyis indokolttá vált egy másik, a korábbiaktól eltérő, a megváltozott körülményekhez igazodó koncepció alapján egy olyan új tanulásszervezési eljárás megkeresése, mely a tanulás valós céljai mentén szervezi meg a képzést és **a hangsúlyt a kimenetre fekteti,** arra, hogy a valós igények alapján milyenné váljon a képzésben résztvevő a képzési folyamat hatására.

A végzett hallgatók karrierkövetésére, a friss diplomások életpálya-vizsgálatára mind országos szintű, mind intézményekhez kötött egyedi és ebből kifolyólag igen különböző kezdeményezések történtek már és történnek is folyamatosan. Hozzá kell azonban tenni, hogy nem túl nagy számban. Pedig az intézmények számára igen fontos visszacsatolást jelent a végzett hallgatók utólagos véleménye, illetve a náluk megszerzett mind elméleti, mind gyakorlati tudás alkalmazhatósága a munkaerőpiacon. A végzett hallgatók az intézményeknek kiváló reklámjai lehetnek, de ugyanakkor negatív reklámjai is, ha folyamatosan és nagy számban nem tudnak vagy csak képzettségükhöz nem méltó szinten tudnak csak egyes diplomákkal elhelyezkedni, illetve ha az intézményben megszerzett tudás nem igazán alkalmazható, vagy éppen nem elégséges a munkaerőpiaci elvárásokhoz mérten.

Bilik István a Felsőoktatási Konferenciák Szövetségének titkára 2003. júniusában a FIDÉV workshop-on tartott előadásában beszámolt arról, hogy felmérést végeztek a felsőoktatási intézmények

között arról, hogy végeznek-e hallgatói nyomon követést és ha igen, hogyan. Megállapításai – címszavakban – a következők voltak: (1) **nem végeznek** ilyen vizsgálatot, (2) **végeztek** ilyen vizsgálatot, de a kis végzett hallgatói érdeklődés miatt abbahagyták, (3) **végeznek** ilyen vizsgálatot, de nem egységes elvek szerint, (4) a vizsgálatot általában az **egyes karok** végzik (nem minden kar), (5) **össz-intézményi felmérést/értékelést nem végeznek**. A követési módszerek igen változatosak: (1) alapvető különbségek vannak az intézmények és a kérdezési tematikák között, (2) van, ahol a stabil munkahelyen levőket kérdezik a munkahelyi körülményekről, a munkahely és az iskola, a kérdezett és az iskola megmaradt/újraindult kapcsolatairól, (3) van, ahol a munkahelyet kérdezik az ott elhelyezkedettekről, (4) van, ahol hosszabbtávú, van ahol rövid távú információkat kérnek, (5) van, ahol csak a szerzett szakmában történő elhelyezkedésről érdeklődnek (Bilik, 2003).

A felsőoktatás tömegesedésével egyre jobban oda kell figyelni a végzős hallgatók munkaerőpiaci helyzetének változására. Az új képzési struktúra első végzett diplomás korosztályainak kibocsátásával párhuzamosan a prognózis mellett a visszajelzés igénye is egyre erőteljesebbé vált. Ennek érdekében először intézményi kezdeményezések történtek, majd elindult egy országos program az Oktatási Minisztérium „megrendelésére” és finanszírozásával, melynek szakmai feladatait a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Emberi Erőforrások Tanszékének szakember gárdája látta el. Ez a **Fiatallételem – Vizsgálatának** kutatási programja (FIDÉV), amely mindeddig a legnagyobb szabású kezdeményezés. A végzett hallgatók követésének célja, hogy a hallgatók, felsőoktatási intézményekbe jelentkezők, a felsőoktatási intézmények, a munkaadók és a Minisztérium visszajelzést kapjanak arról, hogyan ítélik meg a végzettek munkaerőpiaci helyzetüket, elvárásaik teljesülését, a tanult ismeretek használhatóságát. Eddig az 1998-ban és az 1999-ben végzettek életpályá követése valósult meg. 1999. szeptemberében keresték meg az 1998-ban végzetteket. Állami felsőoktatási intézmények nappali tagozaton végzett hallgatóit keresték meg, összesen 20.446 főt, 51 intézményből. 6850 visszaküldött kérdőívet dolgoztak fel, a visszaküldési arány 33,5% volt. 2000. szeptemberében indult a második fázisa a felmérésnek, amikor az 1999-ben végzetteket keresték meg, összesen 26.998 főt. A vizsgálatba bevont felsőoktatási intézmények körét kibővítették az egyházi és magán felsőoktatási intézményekkel. Az intézmények száma 35 volt, ami csak az integráció miatt csökkent. 5808 visszaküldött kérdőívet tudtak feldolgozni, ami 22,5 százalékos visszaküldési aránynak felel meg. A kutatás módszertana a kitöltött kérdőívek elemzésén alapult. A 37 kérdés tematikus blokkjai: végzettség, foglalkozás és munkahely-munkakör definiálása, kereset és elégedettség, a munkában használt készségek, továbbképzési helyzet. *Fábri György* cikkében figyelmeztet arra is, hogy egy

kariertörvényes vizsgálat célkitűzéseinek megbízó általi tisztázatlansága sok félreértés forrása lehet. E mögött többnyire valóságos, súlyos dilemma húzódik meg: vajon egy kariertörvény a felsőoktatás-politikai döntéshozatalhoz vagy a szolgáltatást igénybe vevő továbbtanulók döntéseikhez kínál információkat (Fábri, 2001), (<http://www.om.hu>), (FIDÉV workshop, 2003).

Maradva még az országos szintű vizsgálatoknál, említésre méltó az a felmérés, illetve tanulmány, amit az Universitas Press Képzési és Információs Ügynökség és a Jeltárs Jelenkor Társadalomkutató Műhely készített. Kérdőíveiket nappali tagozatos hallgatókkal töltették ki a 2000-2001-es tanév első félévében. Összesen 2089 sikeres interjú készült. A felmérés célja a **felsőoktatási intézmények rangsorolása** (presztízsrangsor) a hallgatói vélemények alapján, melyek a diákok közérzetére, szakmai előmenetelük segítésére, az oktatás és a diploma versenyképességére, színvonalára irányultak. A felmérés eredménye, illetve a felállított rangsorok igen vegyes fogadtatást kaptak, sokan vitatják ilyen-olyan okok miatt és megkérdőjelezzik a felmérés objektivitását, az intézmények megfelelő reprezentáltságát. Egy azonban biztos, Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban több évtizede készülnek hasonló rangsorok és ezek igen fontos szerepet töltenek be a felsőoktatás értékeléséről folytatott vitákban, hiszen a felhasználó (szülő, diák, jövőendő alkalmazó) szempontjából közelítenek a felsőoktatási intézményekhez.

Federkeil (2003) írásában a németországi helyzetre utalva jegyzi meg, hogy a **presztízsrangsorok**nak, mint a felsőoktatási intézmények minősítésének egyik lehetséges módjának, nincsenek nagy hagyományai. 1989-ben a *Der Spiegel* hetilap tette fel a kérdést: Melyik egyetem a legjobb? Azóta számos presztízsrangsor jelent meg Németországban, hozzáteszi, hogy igen eltérő megközelítéssel. Nagy többségük csak lapok (*Der Spiegel*, *Focus*, *Handelsblatt*) által készült, vagy lapokkal együttműködve (a Centre for Higher Education Development és a Stern magazin). Ezen rangsorok célcsoportja nem elsősorban a felsőoktatási rendszer, hanem az azon kívül álló közönség. Eszköz a fogyasztók (pályaválasztás előtt álló fiatalok, azok szülei, munkáltatók) tájékoztatása szempontjából, továbbá a hallgatók egyetemek közötti vándorlásához is hozzájárul. Vagyis a presztízsrangsor **az intézmények értékelésének egyik külső eszköze**. A leglényegesebb különbség a rangsorok és általában az intézmény-értékelések között az, hogy a rangsorok nem térnek ki egyáltalán az okok feltárására, ismertetésére. Ha a rangsor célja valóságosan bemutatni a minőséget, akkor nem terjedhet ki intézmények egészére, hanem csak tanszékekre, kurzusokra. Az intézmények nem homogének, nem tekinthetők egységként a rangsorolásnál. Sőt még a kisebb szervezeti egységeken belül is lehetnek különbségek az egyes tevékenységek minőségére vonatkozóan (oktatás, kutatás). Végül soron a presztízsrangsorok alkalmasak arra, hogy feltárják az intézmények

gyenge pontjait, így a minőségbiztosítás első szintjének tekinthetők. Miután Németországban nincs országos szintű minőségbiztosítási rendszer, egyre több felsőoktatási intézmény alkalmazza a CHE rangsorolási módszert.

Gabrick (2003) is megerősíti egyik cikkében, hogy **az oktatás árucikké vált** és a fogyasztók igyekeznek igen körültekintően megbizonyosodni arról, hogy pénzükért milyen színvonalú és értékű szolgáltatást, illetve „terméket” kapnak. Miután a társadalom az oktatásról, mint áruval gondolkodik, a presztízsrangsorok így ennek a felfogásnak a természetes következményeinek tekinthetők. Másrészt pedig az oktatási intézmények is szeretnék látni, hogy hol állnak ebben a rangsorban a többiekhez képest. Nyilvánvalóan a legelső helyen szeretnék magukat találni. Érdekessége a dolognak, hogy a hallgatók intézményválasztási döntésében – szerinte – a rangsoroknak nincs nagy jelentősége. A rangsorok elsődleges célja nem az intézmények minősítése, hanem a különbözőségek érzékeltetése. A szülők azok, akik nagyon érzékenyek ezekre a megkülönböztetésekre, az intézményi rangsorokra.

Az említett magyarországi presztízsrangsor készítői is hangsúlyozzák, hogy a rangsor szemlélete felhasználó-központú, vagyis a hallgatók, a munkaerőpiac és a felsőoktatás gazdasági-regionális partnereinek szempontjait érvényesíti. Bármennyire is lényeges a presztízsz, természetesen nem helyettesítheti az objektív mutatók szerinti értékelést és nem is mosható azzal össze. Egyfajta **orientációt nyújt a felhasználóknak** és ugyanakkor **„elgondolkodtatja” az intézményeket** az egyes rangsorokban való elhelyezésük kapcsán. A Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kara a képzés, a diploma értéke, piacképessége vonatkozásában az összesített rangsorban az első helyre került, az önképzés, a szakmai előrelépés segítése vonatkozásában pedig a második helyre. Az intézménnyel való azonosulás vonatkozásában az összesített rangsorban ismét második helyre kerül a Kar. Az egyes alrangsorokban való helyezések mindenképpen elgondolkodtatóak (F. Tóth, 2002), (UnivPRESS-ranking©, 2002).

Szintén országos méretűnek nevezhető hallgatói felmérést végzett egy kutatócsoport, mely négy intézmény hallgatóira terjedt ki: Szent István Egyetem Élelmiszertudományi Kara, Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi Kara, Eötvös Lóránd Tudományegyetem Természettudományi Kara, Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kara. A felmérés névtelenül történt az 1999-2000 évek folyamán. Alapvetően négy problémakört vizsgáltak: (1) milyen a hallgató viszonya az alapvető emberi értékekhez, (2) az intézményválasztásnál mely szempontok és milyen mértékben játszottak közre, milyen kép él az egyes intézményekben tanuló hallgatókban saját intézményükről és más magyar felsőoktatási intézményekről, (3) hogyan ítélik meg képzésük egészét, mit gondolnak, mennyire járul az hozzá személyiségük formálódásához, (4) a végzést

követően milyen munkaköröket szeretnének betölteni, milyen képet alakítanak ki jövőd pályájukról. Ezek az információk rendkívül hasznosak az intézmények számára, hiszen ezek ismeretében alakítható ki a felsőoktatási stratégia egészét szolgáló intézménykép és az arra épülő hatékony beiskolázási tevékenység (Lakner et al., 2002).

Áttérve néhány igen színvonalas intézményi szintű példa ismertetésére, elsőként a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási (mai nevén Corvinus) Egyetemen folyó munkát emelném ki. A felhasznált tanulmány szerzői is hangsúlyozzák, hogy a fokozódó teljesítménykövetelmény, illetve verseny miatt a hallgatók az oktatást egyre inkább szolgáltatás jellegűnek fogják fel, igényességében, minőségében nagyban érdekeltté válnak. Igen nagy hangsúlyt fektetnek mind a hallgatók, mind a volt hallgatók véleményére és ezeket felhasználják a képzésfejlesztés során. Kérdőíves felmérést végeznek minden félév végén, értékelvén az egyes tantárgyak oktatóinak munkáját, továbbá az ötödéves hallgatók visszatekintő módon, hosszabb időszakot átfogva értékelik az oktatás egészét. Harmadik fázisa ennek a folyamatnak a munkaerőpiaci értékelés, melynek során a volt hallgatók – már néhány éves munkatapasztalattal – saját tapasztalataik tükrében nyilatkoznak az egyetemi képzés egészéről, elhelyezkedési lehetőségeikről (Kerékyártó et al., 2002).

Patkós is megerősíti cikkében, hogy a felsőoktatási rendszer kiterjedésével, egyre növekvő ráfordítási igényeivel a társadalom egyre áttekinthetőbb képet igényel a képzési folyamat hatékonyságáról, követi a képzést igénybevevő, egyre sokrétűbb társadalmi háttérű diákság elvárásaihoz igazodó oktatási módszereket (Patkós, 2002).

1997-ben fogalmazódott meg a Műegyetem Ifjúsági Egyesület és a Budapesti Műszaki Egyetem Egyetemi Hallgatói Képviselőlet akkori vezetésében a gondolat, hogy a végzős hallgatók elhelyezkedésének, az Egyetemről alkotott véleményének megismerésére egy felmérést készít. Az elkészített tanulmány az Egyetemi Tanács ülésén is sikert aratott, s a Tanács határozatot hozott annak a következő években való megismétléséről. Ennek eredményeképpen készült el a felmérés az 1998-ban, 1999-ben, 2000-ben és 2001-ben végzetek körében, immár egyetemi feladatként a Diákközpont felügyelete alatt (www.karrier.bme.hu).

A Széchenyi István Egyetemen 2002. októberében került sor az 1998-ban végzetek megkeresésére. Kérdőívükben hét témakörben tettek fel kérdéseket: családi helyzet, elhelyezkedési körülmény, munkahely, karrier, vélemény a képzésről, továbbtanulási igény, alma mater szerepe (Ferenczi, 2003).

A Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karán a 2002. év őszi szemeszterében első alkalommal végeztek végzett hallgatóik körében karrierkövetéses vizsgálatot. A kutatás célja a Karon folyó képzés fejlesztésének elősegítése, minőségének

emelése, a Kart választani kívánó leendő hallgatók informálása a végzés utáni elhelyezkedési lehetőségekről. Kérdőívük 5 oldalon 42 kérdést tartalmaz és három fő csoportra osztható: családi és iskolázottsági háttér, munkaerőpiaci beilleszkedés jellemzői, egyetemi képzés értékelése (Kun, 2003).

A végzett hallgatók nyomon követésének igen komoly és tanulságos mintájával találkozhatunk – agrár-felsőoktatási intézmények közül – a volt Gödöllői Agrártudományi Egyetemen, a mai Szent István Egyetem gödöllői campusán. 1995-ben megalakították a Gödöllői Egyetem volt Diákjainak Baráti Egyesületét (GEDBE) azzal a céllal, hogy összefogják az ott végzett mérnököket és folyamatosan vizsgálják helyzetüket, élet- és munkakörülményeiket. FVM támogatással 1997-ben kezdték el kérdőíves felméréseiket. Több tízezer adat beérkezése és feldolgozása után fogalmazták meg megállapításait, amelyek természetesen nem reprezentálhatják a teljes agrárértelmiség helyzetét, azonban mégis tájékoztatást nyújthatnak az egész „agrárszakember gárda” jelenlegi helyzetéről. A szakemberek számbavétele, életkörülményeik folyamatos elemzése, a jövő agrárgazdaság fejlesztése, valamint a képzés szempontjából nélkülözhetetlen alapot jelent. A széleskörű felmérés eredményeit egy kiadvány formájában nyilvánosságra hozták, melyben a következő főbb csoportokba rendezték a vizsgált kérdésköröket: (1) a magyar agrárértelmiség életkörülményei, életminősége, (2) az agrárgazdaság helyzetével kapcsolatos vélemények, (3) javaslatok az agrár-felsőoktatás korszerűsítésére, (4) javaslatok az agrárgazdaság jövőbeli fejlesztésére (Vajdai, 2002).

A végzett hallgatók nyomon követését szolgáló kérdőívvel a jogelőd Debreceni Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának, majd Debreceni Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karának nappali tagozatán 1995. és 2001. között végzett valamennyi hallgatóját 2001. őszén kerestük meg postai úton. 1995-1999 között csak agrármérnök szakon voltak nappali tagozatos végzett hallgatói a Karnak, 2000-tól azonban az alapképzéses nappali szakok száma háromra emelkedett, így kibővült a végzettség köre a gazdasági agrármérnök szak és a mg. szakigazgatásszervező mérnök szak végzős hallgatóival. Második lépcsőben 2002. őszén kerestük meg a 2002. nyarán végzett valamennyi

érintett hallgatót. A három vizsgált szak közül az agrármérnök szak és a gazdasági agrármérnök szak ötéves egyetemi képzés, a mezőgazdasági szakigazgatásszervező mérnök szak pedig hároméves főiskolai szintű képzés. Vizsgálatunk azért csak a nappali tagozaton végzettekre terjedt ki, mert ők a végzésük után léptek ki először a munkaerőpiacra, amíg a kiegészítő, illetve levelező képzésben résztvevők már jórészt egyetemi tanulmányaik alatt is rendelkeznek munkahellyel, így a felmérés eredményeit torzították volna. Összesen 1.187 kérdőívet postáztunk ki, melyből 239 kiértékelésre alkalmas kitöltött kérdőív érkezett vissza. A kérdőíveken a megkeresett egykori diákok neve nem szerepelt, remélve, hogy így magasabb lesz a visszaküldési arány. Adatlapunkkal, mely összesen 23 összetett kérdést tartalmaz, az alábbi főbb kérdéscsoportokra kívántunk választ kapni (Csapóné, 2002):

- elhelyezkedésre vonatkozó információk,
- anyaintézmény minősítése,
- nyelvtudás,
- anyaintézménnyel való kapcsolattartás.

Az első három kérdéscsoportra kapott válaszok segítségével az intézményben folyó képzés és a megszerzett diplomák piacképességét vizsgáltuk. Az utolsó kérdéscsoport azt mérte fel, hogy a végzett hallgatók igénylik-e egykori intézményükkel a kapcsolattartást és ha igen, milyen módon tudnák azt elképzelni (anyagi támogatás, hallgatók fogadása szakmai gyakorlatra, projektekben való közreműködés stb.).

A végzett hallgatókkal való kapcsolattartás gyakorlata és a karrierkövetés Magyarországon jelenleg még csak kialakulóban van. Találkozhatunk igen komoly karrierkövetést végző és szerteágazó alumni kapcsolatokat fenntartó, valamint ilyen irányú tevékenységeket egyáltalán nem folytató intézményekkel egyaránt. A végzett hallgatók karrierkövetése igen hasznos információkhoz juttatja az anyaintézményeket tananyag-fejlesztési munkájukban, „jó érzéssel tölti el” a végzett hallgatókat, hogy sorsuk továbbra is érdeklí az anyaintézményüket és nem utolsó sorban alapját képezheti az intézmények és a végzett hallgatók közötti kapcsolatrendszer (alumni kapcsolatok) kiépítésének és hatékony működtetésének.

IRODALOM

- Bilik I. (2003): Hallgatókövetés, ahogy az intézmények csinálják (előadás). FIDÉV workshop, Budapest, 2003. június 13.
- Csapóné, R. T. (2002): The University and its alumni. University and Society, Current Problems of Regional Co-operation Scientific Conference, Pécs, 67-69.
- Emőkey A. (2001): Mezőgazdasági szakképzés és kompetenciák. Egy vizsgálat eredményei. A falu, Budapest, XVI. 4. 81-89.
- F. Tóth B. (2002): Egyetemek, főiskolák a mérlegen. Az első magyar felsőoktatási presztízsrangsor. Világgazdaság, Budapest, 11. 6.
- Fábrí Gy. (2001): A felsőoktatás munkaerőpiaci visszajelzései – A kutatások tükrében. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 3. 33-34.
- Federkeil, G. (2003): The Lack of National Policy Regime of Quality Assurance in Germany – Implications and Alternatives. Higher education management and policy, Journal of the programme of IMHE, Paris, 15. 2. 63-71.
- Ferencki Z. (2003): Hallgatói életút- és véleményelemzés az 1998-ban végzett diplomások körében. A Széchenyi István Egyetem hatása a régió fejlődésére, Széchenyi István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Intézet, Tudományos Füzetek, Győr, 5. 95-127.
- Gabrick, A. (2003): Fair Market Value. Currents, Washington, July/August, 40-47.

- Kerékyártó Gy.-né-Sugár A.-Szarvas B.-Varga I. (2002): Az elmúlt években végzett hallgatók véleménye az egyetemi oktatásról, az ott szerzett tudás felhasználhatóságáról I. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 9. 55-56.
- Kun A. I. (2003): A Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karán végzettek karrierkövetéses vizsgálata. Competitio, Debrecen, II. 2. 105-113.
- Lakner Z.-Vizvári B.-Hajdu I.-né-Kocsondi J.-Lőrincz S. (2002): Hogyan gondolkodnak, tanulnak, élnek napjaink egyetemi-főiskolai hallgatói? I. – Egy közvetlen megkérdezéssel alapuló vizsgálatsorozat eredményei. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 8. 46-48.
- Patkós A. (2002): Tömegképzés és pedagógia. „A tömegképzés pedagógiai kihívásai a felsőoktatásban” című konferenciáról. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 10. 34-36.
- Polónyi I. (2003): Egy új kar beágyazódása a régióba. Köszöntőféle tanulmány a debreceni közgazdász-képzés alapításának 10 éves évfordulójára. Competitio, Debrecen, II. 2. 1-13.
- Vajdai I. (2002): Az agrárértelmség helyzete és javaslatok az agrárgazdaság fejlesztésére a Gödöllőn végzett agrármérnökök véleményének felmérése alapján. GTTSZ Agrárpolitikai füzetek, Budapest, 5-63.
- Vámos D. (2002): A hatékonysági kérdések a felsőoktatásban I. Magyar Felsőoktatás, Budapest, 4. 36-38.
- FIDÉV jelentés (2001): Jelentés a felsőoktatás nappali tagozatán 1999-ben végzett fiatal diplomások munkaerőpiaci életpálya vizsgálatának eredményeiről. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem, Emberi Erőforrások Tanszék, FIDÉV Kutatócsoport, Budapest
- FIDÉV workshop (2003): Budapest, Professzorok Háza (előadások)
- UnivPRESS-ranking© (2002): Szakértői tanulmány és az UnivPRESS-ranking© prezentációja a magyar egyetemek és főiskolák presztízsrangsorainak kialakításáról. Budapest
- <http://karrier.bme.hu>: A BME friss diplomásainak elhelyezkedési esélyei, 2002
- <http://karrier.bme.hu>: A BME friss diplomásainak elhelyezkedési esélyei, 2003
- <http://www.om.hu>: FIDÉV, 2001